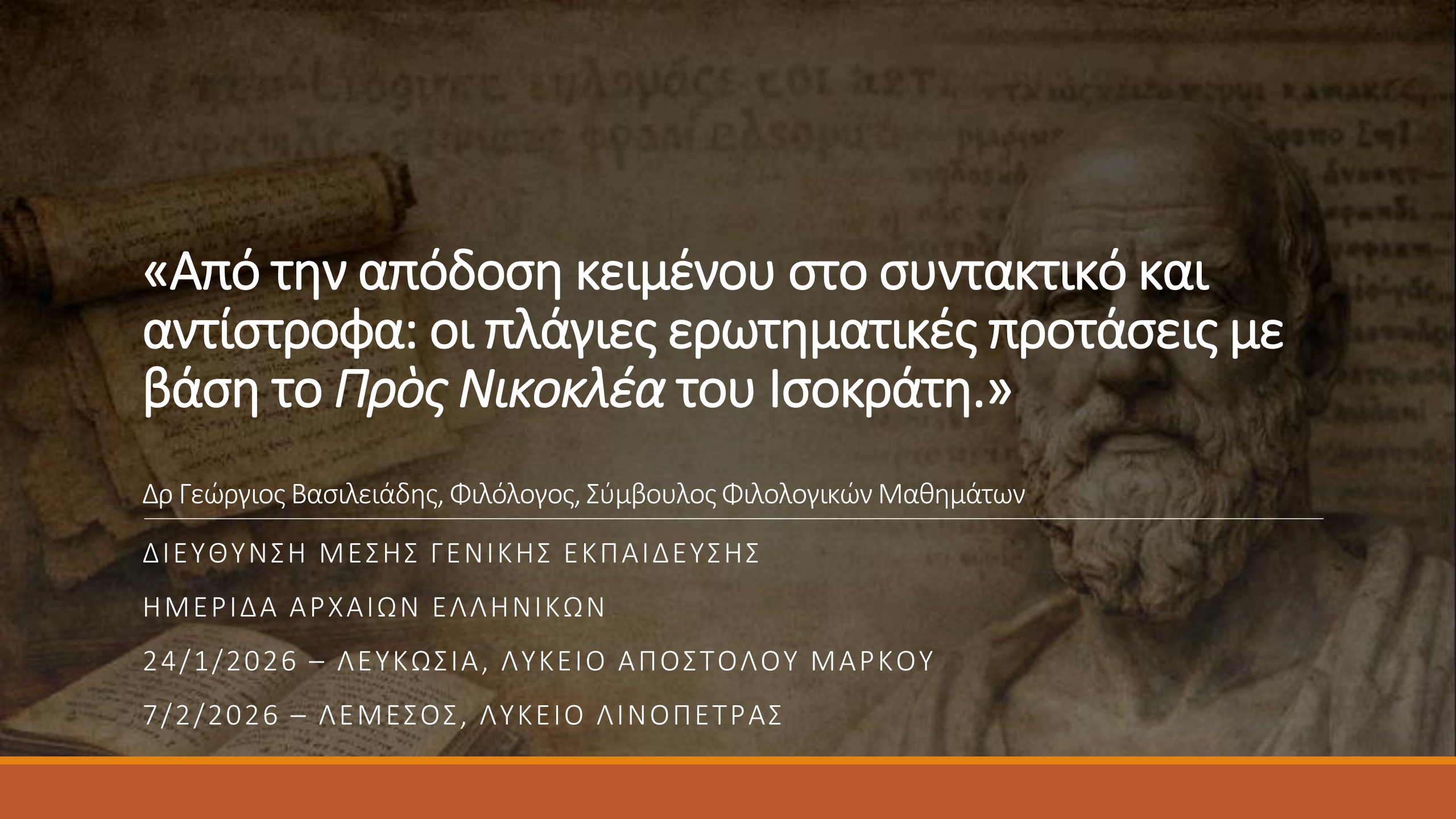

«Από την απόδοση κειμένου στο συντακτικό και αντίστροφα: οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις με βάση το *Πρὸς Νικοκλέα* του Ισοκράτη.»

Δρ Γεώργιος Βασιλειάδης, Φιλόλογος, Σύμβουλος Φιλολογικών Μαθημάτων

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΗΜΕΡΙΔΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

24/1/2026 – ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΛΥΚΕΙΟ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ

7/2/2026 – ΛΕΜΕΣΟΣ, ΛΥΚΕΙΟ ΛΙΝΟΠΕΤΡΑΣ

Το συντακτικό και η απόδοση του κειμένου.

- ❑ **Στόχος της διδακτικής πρότασης:** η πρακτική αξιοποίηση ενός κειμένου θεματογραφίας για τη διδασκαλία ενός συντακτικού φαινομένου (των πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων).
- ❑ **Διδακτικό πρόβλημα:**
οι μαθητές μαθαίνουν τους συντακτικούς κανόνες αποκομμένα, χωρίς να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία τους στον λόγο.
- ❑ **Κεντρικό ερώτημα εισήγησης:**
 - Πώς μπορούμε να διδάξουμε ένα συντακτικό φαινόμενο (εν προκειμένω τις πλάγιες ερωτηματικές) όχι ως «τύπους» προς αποστήθιση, αλλά ως κλειδί κατανόησης του κειμένου;
 - Πώς η απόδοση βοηθά στη διδασκαλία του συντακτικού και πώς το συντακτικό βοηθά στην κατανόηση της απόδοσης;

Το συντακτικό και η απόδοση του κειμένου: μελέτη παραδείγματος.

- ❑ Κριτήρια επιλογής του κειμένου θεματογραφίας → νοηματικό περιεχόμενο, δυνατότητα γλωσσικής εξομάλυνσης, συχνότητα-λειτουργικός ρόλος συντακτικών φαινομένων.
- ❑ Ισοκράτους *Πρὸς Νικοκλέα*: Παραινετικός λόγος όπου ο Αθηναίος ρήτορας Ισοκράτης (436-338 π.Χ.) απευθύνεται στον διάδοχο του θρόνου της Σαλαμίνας της Κύπρου και γιο του βασιλιά Ευαγόρα, με στόχο να του απευθύνει συμβουλές σχετικά με τον ορθό τρόπο διαχείρισης της εξουσίας.
- ❑ Γιατί παραινετικός λόγος για τη διδασκαλία των πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων;
 - Ποιος είναι ο στόχος ενός παραινετικού λόγου;
 - Να παραινέσει, προβληματίζοντας και χωρίς να επιβάλει → εξαρτημένες ερωτήσεις αντί προσταγών → χρήση ρημάτων όπως *σκοπῶ, ἀμφισβητῶ, σκέπτομαι, ἀπορῶ...*
 - Να θέσει διλήμματα → διμελείς πλάγιες ερωτήσεις.

Ἰσοκράτους *Πρὸς Νικοκλέα* 3-4, 9, 16.

[3] ... τῶν ποιητῶν τινες τῶν προγεγενημένων ὑποθήκας ὡς χρή ζῆν καταλελοίπασιν: ὥστ' ἐξ πάντων τούτων εἰκὸς τοὺς ἰδιώτας βελτίους γίνεσθαι. [4] Τοῖς δὲ τυράννοις οὐδὲν ὑπάρχει τοιοῦτον, ἀλλ' οὕς ἔδει παιδεύεσθαι μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐπειδὰν εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῶσιν, ἀνουθέτητοι διατελοῦσιν: οἱ μὲν γὰρ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς οὐ πλησιάζουσιν, οἱ δὲ συνόντες πρὸς χάριν ὁμιλοῦσι. Καὶ γὰρ τοι κύριοι γιγνόμενοι καὶ χρημάτων πλείστων καὶ πραγμάτων μεγίστων, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταύταις ταῖς ἀφορμαῖς πεποιήκασιν ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, **πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ἰδιωτευόντων μὲν ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων.** [...] [9] Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον **τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν:** ἂν γὰρ ἐν κεφαλαίοις τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ πράγματος καλῶς περιλάβωμεν, ἐνταῦθ' ἀποβλέποντες ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μερῶν ἐροῦμεν. Οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογῆσαι προσήκειν αὐτοῖς πόλιν δυστυχουσαν παῦσαι καὶ καλῶς πράττουσαν διαφυλάξαι καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιῆσαι [...] [16] [...] Καλῶς δὲ δημαγωγῆσεις, ἐὰν μήθ' ὑβρίζειν τὸν ὄχλον ἕως μήθ' ὑβριζόμενον περιορᾶς, ἀλλὰ σκοπῆς **ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν,** οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδικήσονται: ταῦτα γὰρ στοιχεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα χρηστῆς πολιτείας ἐστίν.

Απόδοση του κειμένου στα νέα ελληνικά →
απαραίτητη προϋπόθεση για την
αξιοποίηση του κειμένου για τη διδασκαλία
και εμπέδωση του συντακτικού κανόνα.

Εφαρμογή στρατηγικών απόδοσης του
κειμένου ανάλογα με τις πραγματικές
συνθήκες της τάξης (διαθέσιμος χρόνος,
μαθησιακό επίπεδο και ετοιμότητα κλπ.)

Κατά τη διαδικασία της απόδοσης →
προπαρασκευή των μαθητών για το υπό
διδασκαλία συντακτικό φαινόμενο.

Το κείμενο
ως αφετηρία
– η απόδοση
στα νέα
ελληνικά ως
εργαλείο.

Α) Απόδοση του κειμένου στα Νέα Ελληνικά ανά περίοδο:

Καὶ γὰρ τοὶ κύριοι γιγνόμενοι καὶ χρημάτων πλείστων καὶ πραγμάτων μεγίστων, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταύταις ταῖς ἀφορμαῖς πεποιήκασιν ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ιδιωτευόντων μὲν ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων.

- Να επιλέξετε την ορθή απόδοση της υπογραμμισμένης φράσης με βάση το συγκείμενο. Στη συνέχεια, να συμπληρώσετε την απόδοση του χωρίου στη Νέα Ελληνική:
 - α) γιατί αξίζει να επιλέξει κανείς τη ζωή αυτών που ζουν μακριά από τη δημόσια ζωή, αλλά βρίσκονται σε μέση κατάσταση παρά τη ζωή αυτών που γίνονται τύραννοι.
 - β) κατά πόσο αξίζει να επιλέξει κανείς τη ζωή αυτών που ζουν μακριά από τη δημόσια ζωή, αλλά βρίσκονται σε μέση κατάσταση ή τη ζωή αυτών που γίνονται τύραννοι.
 - γ) πόσο αξίζει να επιλέξει κανείς τη ζωή αυτών που ζουν μακριά από τη δημόσια ζωή, αλλά βρίσκονται σε μέση κατάσταση σε σχέση με τη ζωή αυτών που γίνονται τύραννοι.

Ενδεικτική απόδοση στη Νέα Ελληνική:

Διότι βεβαίως, αν και γίνονται κύριοι και πάρα πολλών χρημάτων και πολύ μεγάλων πραγμάτων, εξαιτίας του ότι δεν χρησιμοποιούν σωστά αυτά τα μέσα, έχουν συντελέσει ώστε πολλοί να αμφισβητούν κατά πόσο αξίζει να επιλέξει κανείς τη ζωή αυτών που ζουν μακριά από τη δημόσια ζωή, αλλά βρίσκονται σε μέση κατάσταση ή τη ζωή αυτών που γίνονται τύραννοι.

Α) Απόδοση του κειμένου στα Νέα Ελληνικά ανά περίοδο:

[...] [9] *Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν: ἂν γὰρ ἐν κεφαλαίοις τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ πράγματος καλῶς περιλάβωμεν, ἐνταῦθ' ἀποβλέποντες ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μερῶν ἐροῦμεν.*

- Να συμπληρώσετε τα κενά της πιο κάτω απόδοσης στη Νέα Ελληνική, αιτιολογώντας τις επιλογές σας προφορικά:

Ενδεικτική απόδοση στη Νέα Ελληνική:

Καταρχάς, **πρέπει** να σκεφτούμε **ποιο είναι το έργο αυτών που βασιλεύουν**: διότι αν κατά ορθό τρόπο εξετάσουμε συνοπτικά την ουσία όλου του θέματος, **αποσκοπώντας σε αυτό** θα **συζητήσουμε καλύτερα** και **σχετικά με τα επιμέρους**.

Το κείμενο ως αφετηρία – η απόδοση στα νέα ελληνικά ως εργαλείο.

- ❑ Ολοκλήρωση της διαδικασίας απόδοσης του κειμένου στα νέα ελληνικά.
- ❑ Σύνδεση του περιεχομένου και του γραμματειακού είδους με τις συντακτικές δομές του κειμένου.
- Θέμα του λόγου: Ο Ισοκράτης προβληματίζει τον Νικοκλεά, προτείνοντας **πώς πρέπει να κυβερνηθεί η πολιτεία**.
- ❑ Το συντακτικό φαινόμενο (πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις) στα νέα ελληνικά → από το γνωστό στο άγνωστο.

B) Νοηματική επεξεργασία του κειμένου

Να απαντήσετε στις πιο κάτω ερωτήσεις:

- 1) Το πιο πάνω απόσπασμα αποτελεί απόσπασμα παραινετικού λόγου. Να σημειώσετε στο κείμενο στοιχεία που επιβεβαιώνουν αυτή την ειδολογική κατάταξη του έργου.

[3] ... τῶν ποιητῶν τινες τῶν προγεγενημένων ὑποθήκας ὥς χρηζήν καταλελοίπασιν: ὥστ' ἐξ πάντων τούτων εἰκὸς τοὺς ιδιώτας βελτίους γίνεσθαι. [4] Τοῖς δὲ τυράννοις οὐδὲν ὑπάρχει τοιοῦτον, ἀλλ' οὕς ἔδει παιδεύεσθαι μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐπειδὴν εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῶσιν, ἀνουθέτητοι διατελοῦσιν: οἱ μὲν γὰρ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς οὐ πλησιάζουσιν, οἱ δὲ συνόντες πρὸς χάριν ὁμιλοῦσι. Καὶ γὰρ τοι κύριοι γινόμενοι καὶ χρημάτων πλείστων καὶ πραγμάτων μεγίστων, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταύταις ταῖς ἀφορμαῖς πεποιήκασιν ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ιδιωτευόντων μὲν ἐπικεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων. [...] [9] Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν: ἂν γὰρ ἐν κεφαλαίοις τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ πράγματος καλῶς περιλάβωμεν, ἐνταῦθ' ἀποβλέποντες ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μερῶν ἐροῦμεν. Οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογῆσαι προσήκειν αὐτοῖς πόλιν δυστυχοῦσαν παῦσαι καὶ καλῶς πράττουσαν διαφυλάξαι καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιῆσαι [...] [16] [...] Καλῶς δὲ δημαγωγῆσεις, ἔαν μήθ' ὑβρίζειν τὸν ὄχλον ἕως μήθ' ὑβριζόμενον περιορᾷς, ἀλλὰ σκοπῆς ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδίκησονται: ταῦτα γὰρ στοιχεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα χρηστῆς πολιτείας ἐστίν.

B) Νοηματική επεξεργασία του κειμένου

2) Για ποιο θέμα προσπαθεί να συμβουλεύσει τον Νικοκλή ο Ισοκράτης στο πιο πάνω απόσπασμα;

Ο Ισοκράτης προσπαθεί να συμβουλεύσει τον Νικοκλή σχετικά με το πώς πρέπει να ασκείται η εξουσία από κάποιον καλό μονάρχη.

3) Τι είδους προτάσεις χρησιμοποιεί πιο συχνά ο Ισοκράτης, ώστε να δηλώσει αυτόν τον σκοπό του;

➤ Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

➤ Αιτιολογικές προτάσεις

✓ Τι γνωρίζετε για τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις στα Νέα Ελληνικά; Ας συζητήσουμε τα ακόλουθα παραδείγματα.

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις στα Νέα Ελληνικά.

ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- ☐ Οι ηγέτες φροντίζουν για τον λαό τους;
- ☐ Οι ηγέτες φροντίζουν ή αδιαφορούν για τον λαό τους;
- ☐ Ποια χαρακτηριστικά έχει ένας καλός ηγέτης;
- ☐ Πού θα βρούμε καλούς ηγέτες;

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- ☐ Απορώ εάν/αν/κατά πόσο οι ηγέτες φροντίζουν για τον λαό τους.
- ☐ Απορώ εάν/αν/κατά πόσο οι ηγέτες φροντίζουν ή αδιαφορούν για τον λαό τους.
- ☐ Ας εξετάσουμε ποια χαρακτηριστικά έχει ένας καλός ηγέτης.
- ☐ Δεν ξέρω πού θα βρούμε καλούς ηγέτες.

Από το νόημα στον κανόνα.

Οι μαθητές:

- έχουν κατανοήσει τι λέει το κείμενο.

- έχουν συνδέσει το νόημα του κειμένου με τις συντακτικές δομές του.

- έχουν επεξεργαστεί γλωσσικά παραδείγματα των συντακτικών δομών (εισαγωγή, εκφορά).

- έχουν προβληματιστεί για τον λειτουργικό ρόλο των συντακτικών δομών.

- έχουν ανακαλέσει την εν λόγω συντακτική δομή στη μητρική τους γλωσσική ποικιλία.

→ έχουν προετοιμαστεί για το υπό διδασκαλία συντακτικό φαινόμενο.

Γ) Συντακτικό φαινόμενο: πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

1) Να εντοπίσετε και να υπογραμμίσετε στο κείμενο του Ισοκράτη τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις. Μπορείτε να ανατρέξετε για βοήθεια στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου.

Ισοκράτους *Πρὸς Νικοκλέα*:

[3] ... τῶν ποιητῶν τινες τῶν προγεγενημένων ὑποθήκας ὥς χρηὴ ζῆν καταλελοίπασιν: ὥστ' ἐξ ἀπάντων τούτων εἰκὸς τοὺς ιδιώτας βελτίους γίνεσθαι. [4] Τοῖς δὲ τυράννοις οὐδὲν ὑπάρχει τοιοῦτον, ἀλλ' οὓς ἔδει παιδεύεσθαι μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐπειδὰν εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῶσιν, ἀνουθέτητοι διατελοῦσιν: οἱ μὲν γὰρ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς οὐ πλησιάζουσιν, οἱ δὲ συνόντες πρὸς χάριν ὁμιλοῦσι. Καὶ γὰρ τοι κύριοι γινόμενοι καὶ χρημάτων πλείστων καὶ πραγμάτων μεγίστων, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταύταις ταῖς ἀφορμαῖς πεποιήκασιν ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, **πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ιδιωτευόντων μὲν ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων**. [...] [9] Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον **τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν**: ἂν γὰρ ἐν κεφαλαίοις τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ πράγματος καλῶς περιλάβωμεν, ἐνταῦθ' ἀποβλέποντες ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μερῶν ἐροῦμεν. Οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογῆσαι προσήκειν αὐτοῖς πόλιν δυστυχοῦσαν παῦσαι καὶ καλῶς πράττουσαν διαφυλάξαι καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιῆσαι [...] [16] [...] Καλῶς δὲ δημαγωγῆσεις, ἐὰν μήθ' ὑβρίζειν τὸν ὄχλον ἕως μήθ' ὑβριζόμενον περιορᾶς, ἀλλὰ σκοπῆς **ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδικήσονται**: ταῦτα γὰρ στοιχεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα χρηστῆς πολιτείας ἐστίν.

Γ) Συντακτικό φαινόμενο: πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

2) Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα με τις βασικές πληροφορίες που αφορούν στις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις:

Πρόταση	Ρήμα εξάρτησης - χρόνος	Ρήμα εκφοράς – έγκλιση/χρόνος	Εισαγωγή	Συντακτικός ρόλος
ὥς ἤρῃ ζῆν	καταλελοίπασιν - παρακείμενος	ἤρῃ - οριστική ενεστώτα	ὥς – αναφορικό επίρρημα τρόπου	επεξήγηση στο ουσιαστικό «ὑποθήκας»
πότερόν ἐστιν ἄξιον.... ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων.	ἀμφισβητεῖν – απαρέμφατο ενεστώτα (απαρέμφατο σε θέση ρήματος στην δευτ. συμπερασματική)	ἐστιν – οριστική ενεστώτα	πότερον ἢ... Διμελής	αντικείμενο στο ρήμα «ἀμφισβητεῖν»

Γ) Συντακτικό φαινόμενο: πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

2) Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα με τις βασικές πληροφορίες που αφορούν στις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις:

Πρόταση	Ρήμα εξάρτησης - χρόνος	Ρήμα εκφοράς – έγκλιση/χρόνος	Εισαγωγή	Συντακτικός ρόλος
τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν	σκεπτέον (ενν. ἐστί) – οριστική ενεστώτα	ἐστίν - οριστική ενεστώτα	τί – ερωτηματική αντωνυμία	υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση «σκεπτέον ἐστί».
ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδικήσονται	σκοπῆς – υποτακτική ενεστώτα	ἔξουσιν / ἀδικήσονται – οριστική μέλλοντα	ὅπως – αναφορικό επίρρημα τρόπου	αντικείμενο στο ρήμα «σκοπῆς»

Γ) Συντακτικό φαινόμενο: πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

3) Να διατυπώσετε προφορικά τους βασικούς συντακτικούς κανόνες που αφορούν στις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις (εισαγωγή, εκφορά, αιτιολόγηση εκφοράς, συντακτικός ρόλος).

Ρήμα εξάρτησης - χρόνος	Ρήμα εκφοράς – έγκλιση/χρόνος	Εισαγωγή	Συντακτικός ρόλος
Ρήμα οποιουδήποτε χρόνου και έγκλισης ή ρηματικός τύπος (απαρέμφατο, ρηματικό επίθετο κλπ.).	Οποιοσδήποτε χρόνος και έγκλιση. Συνήθως οριστική. (Για άλλη εκφορά βλ. συντακτικό)	Ερωτηματικά μόρια. Ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες.	Αντικείμενο ρημάτων. Υποκείμενο απρόσωπων εκφράσεων ή ρημάτων. Επεξήγηση (σε ουσιαστικά).

Γ) Συντακτικό φαινόμενο: πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

4) Παρατηρείτε ομοιότητες ή διαφορές με τις αντίστοιχες προτάσεις στη Νέα Ελληνική και αν ναι, ποιες;

- Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο που λειτουργούν και οι αντίστοιχες προτάσεις της νέας ελληνικής.
- Η μόνη διαφορά εντοπίζεται (στα παραδείγματά μας) μερικές φορές ως προς τον τρόπο εισαγωγής: στα α.ε. είναι συνήθης η εισαγωγή με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα (πρβλ. ν.ε.).
- Θα δούμε επίσης ότι και η χρήση της ευκτικής του πλαγίου λόγου δεν απαντά στα ν.ε.

5) Ποιες ομοιότητες ή διαφορές παρατηρείτε σε σχέση με τις ευθείες ερωτήσεις της αρχαίας ελληνικής;

- Έχουμε την ίδια εισαγωγή και εκφορά με εξαίρεση τη χρήση αναφορικών αντωνυμιών και επιρρημάτων για την εισαγωγή των πλάγιων ερωτήσεων.

6) Να μελετήσετε όλους τους συντακτικούς κανόνες που αφορούν στις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις το διδακτικό σας εγχειρίδιο (Α. Β. Μουμτζάκης, *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής, Α, Β, Γ Ενιαίου Λυκείου*, Αθήνα, ΟΕΔΒ, σελ. 142-144, §159-161).

Από τον κανόνα πίσω στο νόημα.

- ❑ Μετά τη διδασκαλία των βασικών κανόνων που αφορούν στις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις → εξάσκηση και εμβάθυνση.
- ❑ Επιλογή ασκήσεων που αξιοποιούν τη νεοελληνική απόδοση του κείμενου, διερευνώντας ταυτόχρονα τη διαφοροποίηση του νοήματος σε περίπτωση διαφοροποίησης των γλωσσικών-συντακτικών δομών.
- ❑ Βαθύτερη κατανόηση τόσο του νοήματος του κειμένου, όσο και του συντακτικού φαινομένου.

Δ) Ασκήσεις εμβάθυνσης

1) Να μετασχηματίσετε τις πιο κάτω πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις των κειμένων σε ευθείες ερωτήσεις. Να σημειώσετε μόνο τις απαραίτητες αλλαγές:

α) *τῶν ποιητῶν τινες ὑποθήκας ὥς χρή ζῆν καταλελοίπασιν...*

➤ Ευθεία ερώτηση: «Πῶς χρή ζῆν;»

β) *ἀλλὰ ἐὰν σκοπῆς ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδίκησονται.*

➤ Ευθεία ερώτηση: «Πῶς οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδίκησονται;»

❖ **ΕΡΩΤΗΜΑ:** Τι αλλάζει στο νόημα και στην απόδοσή του εξαιτίας της συγκεκριμένης μετατροπής;

Δ) Ασκήσεις εμβάθυνσης

2) Να τρέψετε τα ρήματα με έντονη γραμματοσειρά στον αντίστοιχο τύπο της οριστικής παρατατικού και να κάνετε όλες τις απαραίτητες και ενδεχόμενες αλλαγές:

α) **πεποιήκασιν** ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ιδιωτευόντων μὲν ἐπικεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων...:

➤ **ἐποίου**ν ὥστε πολλοὶ ἀμφισβητεῖν πότερον **εἶ**ν ἄξιον..... ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων.

β) *Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον (ἐστὶ) τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν:*

➤ Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον **ἦ**ν τί τῶν βασιλευόντων ἔργον **εἶ**ν.

➤ Να δικαιολογήσετε την έγκλιση εκφοράς των πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων μετά τις μετατροπές:

Εκφέρονται με ευκτική του πλαγίου λόγου, επειδή εξαρτώνται πλέον από ρήματα σε παρελθοντικό χρόνο.

❖ **ΕΡΩΤΗΜΑ:** Πώς θα άλλαζε η νεοελληνική απόδοση του κειμένου εξαιτίας αυτής της μετατροπής;

Δ) Ασκήσεις εμβάθυνσης

4) Οι πιο κάτω αποδόσεις των αποσπασμάτων του κειμένου δεν είναι συμβατές με το αρχαίο κείμενο. Να μετασχηματίσετε τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις του αρχαίου κειμένου από ερωτήσεις ολικής άγνοιας σε ερωτήσεις μερικής άγνοιας και αντίστροφα, ώστε το αρχαίο κείμενο να συμβαδίζει με τη νεοελληνική του απόδοση:

α) ...ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ιδιωτευόντων μὲν ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων.

Απόδοση: «ὥστε πολλοί να αμφισβητούν ποια ζωή είναι ἄξιο να επιλέξει κανείς: αὐτῶν που ζουν μακριά από τη δημόσια ζωή, ἀλλὰ βρίσκονται σε μέση κατάσταση ἢ τη ζωή αὐτῶν που γίνονται τύραννοι»

➤ ...ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν τίνα βίον ἐστὶν ἄξιον ἐλέσθαι: τὸν τῶν ιδιωτευόντων μὲν ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων.

Δ) Ασκήσεις εμβάθυνσης

4) Οι πιο κάτω αποδόσεις των αποσπασμάτων του κειμένου δεν είναι συμβατές με το αρχαίο κείμενο. Να μετασχηματίσετε τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις του αρχαίου κειμένου από ερωτήσεις ολικής άγνοιας σε ερωτήσεις μερικής άγνοιας και αντίστροφα, ώστε το αρχαίο κείμενο να συμβαδίζει με τη νεοελληνική του απόδοση:

β) *Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν.*

Απόδοση: «Καταρχάς πρέπει να σκεφτούμε κατά πόσο αυτό είναι έργο αυτών που βασιλεύουν.»

➤ *Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον εἰ τοῦτο τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν.*

Δ) Ασκήσεις εμβάθυνσης

4) Οι πιο κάτω αποδόσεις των αποσπασμάτων του κειμένου δεν είναι συμβατές με το αρχαίο κείμενο. Να μετασχηματίσετε τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις του αρχαίου κειμένου από ερωτήσεις ολικής άγνοιας σε ερωτήσεις μερικής άγνοιας και αντίστροφα, ώστε το αρχαίο κείμενο να συμβαδίζει με τη νεοελληνική του απόδοση:

γ) ...ἀλλὰ ἐὰν σκοπῆς ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδικήσονται.

Απόδοση: «αλλά να κοιτάζεις εάν οι άριστοι θα έχουν τα αξιώματα ή οι άλλοι δεν θα αδικούνται καθόλου.»

➤ ...ἀλλὰ σκόπει εἰ οἱ βέλτιστοι τὰς τιμὰς ἔξουσιν ἢ οἱ ἄλλοι μηδὲν ἀδικήσονται.

Συμπεράσματα.

- ❑ Επαγωγική και κυκλική πορεία διδασκαλίας: από το νόημα στον κανόνα και από τον κανόνα στο νόημα.
- ❑ Πορεία που περιλαμβάνει: προβληματισμός για την ορθή απόδοση του κειμένου, νοηματική σύγκρουση, γλωσσική διερεύνηση.
- ❑ Πλεονεκτήματα αξιοποίησης της νεοελληνική απόδοσης του κειμένου:
 - εργαλείο για την κατανόηση του συντακτικού φαινομένου
 - η πλάγια ερωτηματική δεν είναι απλώς συντακτική δομή, αλλά μέσο με το οποίο υλοποιείται ο παραινετικός χαρακτήρας του λόγου.
 - το συντακτικό δεν είναι στολίδι του κειμένου, αλλά μας οδηγεί στη μετάφραση και αντίστροφα.
- ❑ **Στόχος:** οι μαθητές να είναι σε θέση να αποδώσουν νοηματικά άλλες παρόμοιες συντακτικές δομές σε άλλα κείμενα.